

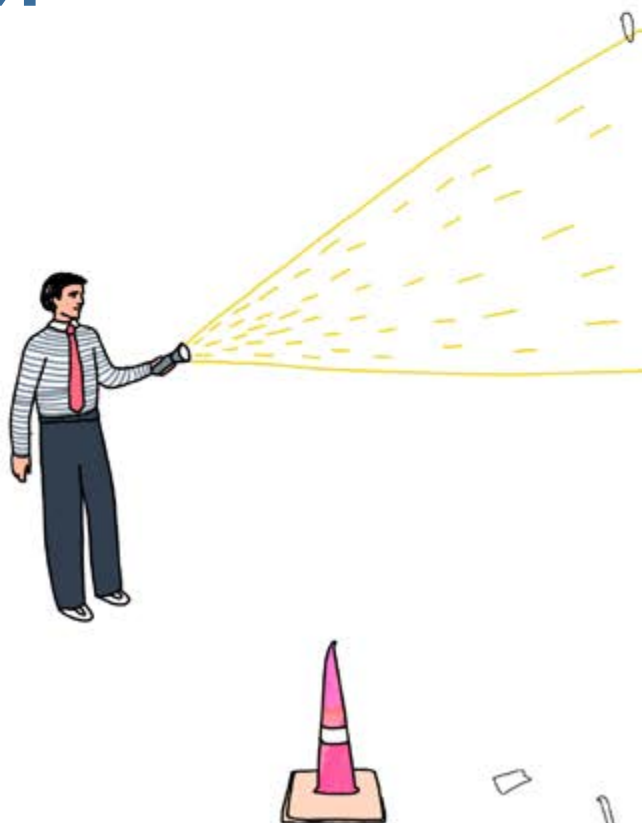
**Culture &
Creativity**

EU-Eastern Partnership Programme

ВПЛИВ КУЛЬТУРИ НА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ТА МІСТОБУДУВАННЯ

*Внесок у поліпшення
інфраструктури*

Програма фінансується
Європейським Союзом

Вступ

Наприкінці 1970-х, коли почався занепад промислової економіки, рівень життя у більшості міст Західної Європи та Північної Америки, які більшу частину XX століття були центрами промислового та культурного життя, різко погіршився. Рівень безробіття зростав, великі міста порожніли, їхні жителі масово переїжджали до провінції. Перехід до економіки, заснованої на знаннях, що сягає корінням у творчість, знання та інновації, повертає місто до центру уваги, спираючись на його освітні ресурси, його можливості у сприянні обміну досвідом і бізнес-операціях, його культурні установи, багате мистецьке життя і динамізм, його фонд будівель та інфраструктури і його транспортну систему. Місто стало сприйматися як прискорювач можливостей.

Відновлення потребувала величезна кількість старих і занедбаних будівель і навіть кварталів, де раніше мешкали робітники підприємств і заводів. Люди, так само як і будівлі, потребували нового наповнення, нових можливостей. Креативна економіка і розквіт індустрії культури і креативності (ІКТ) допомогли містам знайти відповіді на ці питання.

У своїй дослідницькій роботі «Креативність, культура й місто: взаємозв'язок» Чарльз Лендрі пише: «Сотні й сотні складських приміщень, броварень; потяги, автобуси і пожежні станції; заводи цементної, вугільної, текстильної, тютюнової і сталеливарної промисловості; старі ринки, військові бараки та робочі райони по всьому світу перетворювалися на культурні та науково-освітні центри, бізнес-інкубатори, майданчики для створення нових компаній і хаби для більш масштабного відродження міст. Такі місця приваблюють людей творчих професій, зокрема музикантів, дизайнерів, художників і акторів. Сама їх присутність поставила ці місця в авангард відродження міст».

Як стверджує економіст Гарвардської школи бізнесу Майкл Портер, становлення культурних і креативних індустрій найчастіше йде пліч-о-пліч з розвитком кластерів. Кластери розширюють можливості для обміну знаннями й досвідом між підприємцями у креативних галузях. Вони значною мірою стимулюють інвестиції у відновлення і розвиток нових можливостей інфраструктури. У Доповіді Європейської системи спостереження за розвитком кластерів з креативних галузей за 2013 рік зазначається, що основу ІКТ завжди складають творчі ресурси і традиції конкретної місцевості. Згідно Доповіді, культурна спадщина, у тому числі й промислова, є ключовим елементом розвитку креативної економіки та кластерів.

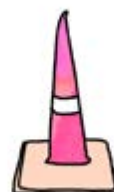
Програма Європейської Комісії «Культурні столиці Європи» відкрила різні джерела великих інвестицій в інфраструктуру міст. Капітальні вкладення йшли безпосередньо на розвиток культурної інфраструктури (музеї, театри, культурні центри тощо), а також на благоустрій міста (парків, площ, освітлення, розвиток суспільного сектору) і транспортної інфраструктури (аеропортів, залізниць, автомагістралей тощо).

Багато міст регіону Східного партнерства наразі стикаються з тими самими умовами, про які йшлося вище. Величезна виробнича інфраструктура, успадкована від індустріалізованої економіки Радянського Союзу, знаходиться у занедбаному стані та є радше тягарем, аніж активом. Незважаючи на розуміння важливості та цінності культурної спадщини, вона зазнає все більшого занепаду. Запобігти цьому процесу може тільки повна зміна концепції та стратегії відродження міст і відновлення інфраструктури.

Цифри і факти

- Згідно **Доповіді ЮНЕСКО про креативної економіки** (2013 р.) більше половини населення земної кулі наразі живе у великих містах, і **до трьох чвертей всієї економічної діяльності відбувається у них же.**
- В основі креативної економіки лежать місцеві традиції, знання, навички і передовий досвід. Вона переважно характерна для великих міст і регіонів, **демонструючи їм, яким чином вони можуть переорієнтуватися та позиціонувати себе на світовому ринку.**
- З розвитком туристичної індустрії в усьому світі Європа стала ключовим напрямком культурного туризму. Величезна кількість туристів-шанувальників культури приїжджає як з далеких, так і з сусідніх країн, щоб відвідати всесвітньо відомі культурні об'єкти та визначні пам'ятки, на які так багата Європа. За наявними оцінками, **на частку культурного туризму припадає близько 40%** від усього європейського туризму (включаючи як просто туристів, так і людей, що спеціально приїжджають з метою культурного туризму).
- Інвестиції в проекти, пов'язані з інфраструктурою, мають **безпосередній вплив** на проектування і будівництво цивільних об'єктів на місцевому і регіональному рівні, а також на суміжні сектори. Дані про обсяги капітальних вкладень (у євро) у рамках програми «Культурні столиці Європи» за період до 2011 року містять такі цифри: Копенгаген у 1996 році — 219 млн, Брюссель у 2000 році — 82 млн, Порту в 2001 році — 168,5 млн, Женева в 2004 році — 200 млн, Патри в 2006 році — 100 млн, Ліверпуль у 2008 році — 984 млн, Лінц у 2009 році — 300 млн, Вільнюс у 2009 році — 442 млн, Печ у 2010 році — 141 млн і Турку в 2011 році — 145 млн.
- Культура в цілому та ІКТ зокрема мають **безпосередній вплив на вартість міської нерухомості**, адже вони є ключовим елементом культурних стратегій відновлення міського середовища. Такий вплив може бути результатом як великих флагманських проектів, таких як проекти відродження культурної спадщини та креативні кластери, так і невеликих креативних мікропідприємств або невеликих проектів активістів культури.

Рішення

Приклад № 1

Шопрон — це невелике угорське містечко, розташоване на кордоні з Австрією. Масштабна пожежа в 1676 році майже повністю знищила місто, але протягом наступних десятиліть воно було повністю відновлене і змінило свій архітектурний вигляд з колишнього середньовічного на бароко. Фортечний квартал Шопрона, славиться своїм розмаїттям архітектурних стилів, що прижилися тут протягом наступних років. Стіни та фундамент, що збереглися з часів Римської Імперії, у поєднанні з калейдоскопом будинків епох Середньовіччя, Відродження і бароко, свідчать про стабільність, процвітання та багату історію кварталу.

Однак головними проблемами цього району були надмірна завантаженість доріг, відсутність цілісності та закінченості міського пейзажу, величезні затори на дорогах через нестачу паркувальних майданчиків, а також недостатня освітленість і, як результат, безлюдність міських вулиць. Всі ці фактори пригнічували привабливість історичного центру і робили його небезпечним як для місцевого населення, так і для гостей міст.

У пошуках рішень цих проблем міська влада оголосила конкурс «Шопрон — відродження Фортечного кварталу». Мета цього конкурсу полягала у тому, щоб зробити територію, прилеглу до історичного міста, більш привабливою і функціональною.

Перший етап, який передбачав облаштування 15 000 кв. м. громадського простору, був завершений у 2015 році. У рамках цього етапу центральна частина Фортечного кварталу була відведена виключно для пішоходів і велосипедистів. План відродження кварталу складався з трьох основних пунктів:

1. Пріоритет віддається пішоходам. Мета полягала в тому, щоб зробити місто зручним для його гостей, основна маса яких - це люди, які приїжджають без особистого транспорту. Тому основне навантаження було вирішено перенести за межі історичного центру на окружну дорогу. Решта ж доріг для руху автотранспорту були надійно огорожені від велосипедних доріжок і тротуарів. Невеликий інформаційно-туристичний пункт з довідковими стійками і громадськими туалетами, розташований в самому центрі, своїм зовнішнім виглядом нагадував відреставровані будівлі кінця XX століття. Він відразу кидається в очі, але при цьому знаходиться в гармонії з історичними будівлями.
2. Повага до історії через зонування території. Архітектори використовували сучасні матеріали, але зуміли грамотно вписати їх у міський ландшафт, зберігаючи архітектурний баланс і дух містечка. Для різних функціональних зон використовувалися різні матеріали.
3. Пошук індивідуальності. Для облаштування суспільного простору і зон відпочинку в проекті був зроблений акцент на багатство і розмаїття спадщини міста. Це підкреслило й дало можливість гідно оцінити історичну забудову, що складала основу міста. Головна ідея полягала в тому, щоб кожна людина могла відчути себе частиною цього архітектурного дійства, у якій би частині кварталу вона не перебувала.

Результати:

- Квартал став безпечнішим і жвавішим районом, що підвищило якість життя місцевого населення.
- У Кварталі було облаштовано громадський простір, де люди можуть спілкуватися і насолоджуватися вільним часом. Зовнішні меблі, вуличне освітлення, фонтани і сезонні площадки не тільки підкреслили естетику міста, але й надихнули людей на проведення фестивалів, виставок, концертів тощо.
- У рамках проекту вдалося поєднати сьогодення і минуле, звести міст між східними й західними сусідами країни.

Приклад № 2

Ейндховен — п'яте за розмірами місто Нідерландів, в якому колись народилася компанія Philips. Після заснування компанії в 1892 році завдяки притоку інвестицій та робочої сили місто почало розвиватися, перетворивши Ейндховен на великий технологічний і промисловий центр. У 2000 році компанія припинила свою діяльність, і місто поринуло в депресію. Район Страйп (Strijp), де знаходилася компанія, також відомий як «Заборонене місто» (через зведений по периметру паркан), став закритою зоною площею 270 000 кв. м.

- Головне завдання для міста полягало в тому, щоб переорієнтуватися і стати центром креативності та інновацій. Це також передбачало переосмислення того, як ефективно використовувати і перепланувати всю занедбану територію «Забороненого міста», пристосувавши або відновивши наявну інфраструктуру таким чином, щоб вона приносила користь місту і стала частиною його сучасної структури.
- Для того, щоб перетворити район у новий креативний і культурний центр Ейндховена та заново відкрити для себе його промислову спадщину, був розроблений План комплексного розвитку району Страйп-С (Strijp-S).
- Страйп-С повинен був об'єднати креативних людей, підприємців і громадськість, яка змогла б дізнатися про творчий і культурний потенціал мистецтва і технологій та гідно оцінити цей тандем на Голландському тижні дизайну, фестивалі мистецтва і технологій STRP та на фестивалі світлового мистецтва Glow NXT.
- Ейндховен подавав заявку на отримання статусу «Культурної столиці Європи у 2018 році». Незважаючи на те, що це звання йому так і не дісталось, місто продовжує зміцнювати свою культурну інфраструктуру, сплітаючи мистецтво і культуру з технологіями та інноваціями, роблячи їх доступними для широкого загалу.

Розвиток інфраструктури:

Завдяки ініціативі «Страйп-С» Ейндховен з промислової зони перетворився на креативний і культурний квартал. Багато в чому він став показовим прикладом розвитку і відновлення конкретного району зі створенням стратегічної інфраструктури:

- В 2008 році був заснований фонд приватного і державного фінансування «Cultuurfonds Strijp-S» для стимулювання проведення креативних ініціатив, заходів і програм на майданчиках району Страйп-С, а також для зміцнення іміджу Страйп-С на національному та міжнародному рівнях. Фонд надає підтримку у проведенні культурних і креативних проектів у вигляді грантів на суми від 5 000 до 25 000 євро.
- З 2010 року в Klokgebouw, головній будівлі району Страйп-С, облаштувалося 100 креативних компаній.
- У Apparatenfabriek, колишній фабриці з виробництва пристроїв Philips, виділено майже 20 000 кв. футів торгового і робочого простору для ІКТ. Крім того, інші будівлі компанії Philips були перетворені на лофти, місця для проведення дозвілля (скейт-парки, майданчики для проведення фестивалів), ресторани та магазини (комплекс будівель Anton & Gerard, Ketelhuis, Machinekamer).
- В 2013 році відома будівля Natlab (колишня науково-дослідницька лабораторія компанії Philips) знову відкрила свої двері, тепер вже в якості культурного простору, що вміщує кіноцентр, театр і дві медіалабораторії.
- Загальна сума всіх інвестицій на культуру в районі Страйп-С склала 36,5 млн євро. Більша частина цих коштів для Страйп-С надійшла від приватних інвесторів; 1% склали кошти, надані ЄС (проекти BLISS, INTERREG IVB північно-західна Європа).

Результати:

- Район Страйп-С став високотехнологічним культурним і креативним центром Ейндховена, де впроваджуються нові види і форми діяльності, передусім у сфері креативних індустрій.
- Занедбана територія і тягар міста стала його серцем, змінивши всю його інфраструктуру і комунікації. Раніше Ейндховен був просто промисловим районом, а тепер зумів стати справжнім містом, домом для його жителів і важливим креативним центром. Депресію і економічний спад змінила висока якість життя.
- У 2011 році Ейндховен отримав титул Інтелігентного регіону року, а в 2013 році був визнаний найвинахідливішим містом у світі.
- Нещодавно міська влада придбала ще одну величезну прилеглу територію і будівлю, котельню, у районі Страйп-Т (Strijp-T) (поруч з районом Страйп-С) для облаштування ще більшого простору для креативних індустрій (а також для проведення масштабних заходів).

Результати і Вплив

- **Відповідальний підхід до розвитку є наріжним каменем сталого розвитку міста.** Він дозволяє знайти баланс між необхідністю зберегти об'єкти історичного значення і культурної спадщини, актуальними потребами місцевого населення і міста в цілому, враженнями потенційних відвідувачів і наявними ресурсами.
- **Помістивши культуру в основу програм з реконструкції міста, можна отримати такі переваги:** більш широке та інклюзивне розуміння культури; визнання важливості факторів, що впливають на життя громад, і заходів у сфері споживання в рамках містобудівної діяльності; розвиток нової культурної інфраструктури, що змінює обличчя міста і сприяє привабливості туристів і залученню інвестицій.
- **Культурні заходи і установи сприяють більш ефективному міському управлінню,** створенню нового міста, орієнтованого на потреби своїх жителів, міста, здатного об'єднати матеріальні та нематеріальні аспекти добробуту, відмовитися від неефективних і короткострокових моделей і функціональних засобів, характерних для міст минулого сторіччя.
- **Відновлення занедбаних територій міста за допомогою культури** позитивним чином позначається на добробуті його жителів, забезпечує широкий доступ до культури для різних груп населення, тим самим зміцнюючи соціальну згуртованість. Воно також може допомогти місту розвиватися в різних напрямках, бути більш пристосованим до потреб та інтересів жителів і туристів.
- **До проблем креативної економіки і кластерів** можна віднести поступове перетворення мистецтва і культури на один із засобів розваг і форму послуг, можливість виникнення протиріч між економічною та соціальною програмами розвитку, а також джентрифікацію та нерівномірність розміщення міського населення.

Рекомендації

- Перетворення інфраструктури та підвищення цінності територій і районів — це складний процес, у рамках якого необхідно **дотримуватися рівноваги між соціальними і економічними потребами міста і його жителів**. Не варто створювати монофункціональні (наприклад, винятково для туристичних цілей) і закриті для загального доступу (наприклад, т.зв. «елітарні») міські простори. Планування і створення як житлової, так і туристичної інфраструктури має бути особливо ретельним.
- Плани щодо облаштування або переоблаштування інфраструктури повинні включати **три важливі та нерозривно пов'язані між собою складові**: культурна інфраструктура (музеї, театри, арт-центри тощо), облаштування міського середовища (парки, площі, освітлення, місця громадського користування) і транспортна інфраструктура (аеропорти, залізничні вузли і шляхи, автомобільні дороги тощо).
- **Території громадського користування мають принципову важливість у формуванні ідентичності та ландшафту міста**. Це місця для соціальної взаємодії, які належать всім жителям міста, про що не можна забувати при плануванні змін в інфраструктурі міста. Громадські майданчики та інфраструктура міста повинні сприяти залученню різних верств населення до культури та форм культурного самовираження в громадських місцях міста.
- **Культурна спадщина** може стати основою для розвитку ІКТ та креативних кластерів. Відродження і підвищення цінності культурної спадщини може сприяти відновленню проблемних і віддалених районів (колишніх промзон, об'єктів, віддалених від традиційних туристичних маршрутів тощо). **Розвиток ІКТ навколо об'єктів культурної спадщини сприяє довгостроковому використанню** цих об'єктів для задоволення емоційних і фінансових потреб, дозволяє поліпшити враження відвідувачів та робить такі об'єкти частиною сучасної культури.
- Відродження міста можливе через реалізацію **великомасштабних флагманських проектів** (наприклад, зведення знакового для міста об'єкта — нового музею, театру або культурного центра). Це довгострокова інвестиція в образ міста та його туристичну привабливість. Проте до організації флагманських проектів треба підходити обачно, оскільки вони можуть призвести до створення монофункціонального простору, некомфортного для жителів міста, і перевантаженості транспортної інфраструктури міста. Необхідно забезпечити підтримку планів розвитку, які передбачають збалансовану реконструкцію міста як єдиного цілого.
- **Прозорість, постійні консультації, співробітництво і відкритий діалог** — головні чинники успішного управління процесами відродження міста. Тісна співпраця з місцевими громадами, проведення суспільних слухань і відкритих архітектурних конкурсів — ось лише деякі з прикладів передового досвіду.

- Розвиток матеріальної складової (споруд) культурної інфраструктури включає підтримку **розвитку також її нематеріальної складової** — культурних установ і проектів, малих і середніх креативних підприємств і платформ.

Додаткова інформація

Ненсі Дюксбурі, Джоти Хосаграхар, Жорді Паскуаль, «Порядок денний на XXI століття для культури. Чому в основі сталого розвитку міст повинна лежати культура?», 2016 р.

http://www.agenda21culture.net/images/a21c/articles/documentos/Culture_SD_cities_web.pdf

Доповідь ЮНЕСКО про стан креативної економіки за 2013 р.

<http://www.unesco.org/culture/pdf/creative-economy-report-2013.pdf>

Чарльз Лендрі, «Креативність, культура і місто: взаємозв'язок», 2010 р.

https://www.forum-avignon.org/sites/default/files/editeur/ECCE_report.pdf

Культура для міст і регіонів

<http://www.cultureforcitiesandregions.eu>

Європейська система спостереження за розвитком кластерів — «Креативні галузі: аналіз базових умов окремих галузей, необхідних для розвитку кластерів міжнародного рівня», 2013 р.

http://www.emergingindustries.eu/Upload/CMS/Docs/Creative_industries_FCs.pdf

«Культурні столиці Європи. 30 років», 2015 р.

http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en

Майя Ламза-Мароніч, Єрко Главаш, Ігор Маврин, «Культура та/або розвиток? Управління проектами з розвитку міської та регіональної інфраструктури в рамках програми "Культурні столиці Європи"»

<http://www.efos.unios.hr/repec/osi/journl/PDF/InterdisciplinaryManagementResearchIX/IMR9a73>

Ян ванн дер Борг, Антоніо Паоло Руссо, «Вплив культури на економічний розвиток міст», Європейський інститут порівняльних урбаністичних досліджень (EURICUR), 2015 р., Роттердамський університет Еразма

<https://www.wien.gv.at/meu/fdb/pdf/intern-vergleichsstudie-ci-959-ma27.pdf>

Від проїзної дороги до популярного історичного центру міста

<http://landarchs.com/historic-urban-center/>

Страйп-С

<http://www.strijp-s.com/Introduction>